

Politikai krimi Szentesen

A Lakos-gyilkosság rekonstrukciója

Szentese egykori rendőrkapitányát, Lakos Józsefet 1946. március 7-én a kommunista R-gárda tagjai brutálisan meggyilkolták a városi kórházban. Az elkövetők közkegyelmet kaptak - annak ellenére, hogy a gyilkosság jelentékeny belpolitikai vihart kavart. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában lévő dokumentumokból világosan kitérni, hogy a gyilkosságot az egykori kommunista képviselő, Dadi Imre parancsára hajtották végre, és a merényletről a rendőrök is tudtak. A történet - bár krimibe illik - jól tükrözi hazánk 20. századi történetét.

Kádár János, valamint az MSZMP 1962-ben, a VIII. pártkongresszuson hirdette meg az „aki nincs ellenünk, az velünk van” politikai üzenetét. A Kádár-rezsim igyekezett kiegészíteni a történelmi egyházakkal, valamint arra törekedett, hogy megnyerje a hazai értelmiséget. A pártkongresszus egy új korszakot hirdetett meg, és a rezsim egyszer és mindenkorra le akarta zárni az 1956-os forradalom utáni megtorlás korszakát: 1963-ban több mint négyezer ember nyerte vissza szabadságát.

A kádári politika elérte, hogy a növekvő életszínvonalért, egy viszonylagos jólétért cserébe a társadalom elismerje az egypártrendszert, elnézze szabadságjogainak korlátozását, valamint feladja politikai jogait. A hatvanas években az embereket már jobban érdekelt a televízió által közvetített Ki mit tud?, mint Nagy Imre vagy a több száz kivégzett forradalmár.

Ezt az enyhülést érzékelhették azok az egykori szentesi párttagok, akik 1962-ben egy névtelen levelet juttattak el az MSZMP Központi Bizottságához, hogy felhívják a figyelmet egy tizenhat évvel azelőtt történt brutális gyilkosságra. „Adjunk igazságos és becsületes rehabilitációt az ártatlanul meggyilkolt Lakos József szentesi rendőrkapitánynak és meghurcolt családjának.” A levél írói még azt is hozzáfűzték, hogy „egész Dél-Magyarország örömmel venné”, ha az esetet kivizsgálnák. A névtelen levél beindította a belügyi gépezet működését, és egy vizsgálat erejéig leporolták a Lakos-gyilkosság elkövetőinek - Dadi Imrének és társainak - az aktáit.

A nyomozótiszt

Lakos József 1939-ben lépett be a Magyar Királyi Államrendőrséghez. A fiatal nyomozó pályafutását a Horthy-rendőrségnél mindvégig bizalmatlansággal szemlélték felettesei. Ennek oka az volt, hogy édesapja 1919-ben vöröskatonaként szolgált. Idősebb Lakos József tanító, a húszas években alkalmi munkákból élt, majd 1933-tól a Magyar Hirdető Iroda szentesi kirendeltségének vezetője lett. Három fia közül Ferenc a háborúban pilótaként szolgált, Géza pedig hivatásos tisztként. A legidősebb rendőrtisztnek állt. Lakos József a rendőrségnél a legalacsonyabb fizetési osztályba tartozott, polgári ruhás tisztviselőként nem volt jogosult fegyverviselésre.

A Szentesei Rendőrkapitányságon a politikai ügyek nyomozását, valamint a pártok ellenőrzését bízták rá. Különösképpen a baloldali szociáldemokrata és kommunista vezetők tevékenységét kellett figyelemmel kísérnie. Magyarország 1944. március 19-i német megszállása után különösen szemmel kellett tartania két - veszélyesnek minősített - politikai csoportosulást.

Az egyik a szentesi kommunista pártsejt volt, a másik csoportot pedig öt helyi zsidó személy alkotta. Állítólag ők a brit titkosszolgálat ügynökei voltak, és rádióon kapcsolatot tartottak megbízóikkal - ennek azonban semmi tényalapja nem volt.

1944. áprilisában a szentesi rendőrök begyűjtötték a helyi kommunistákat, majd internálták őket. Egyiküket, Kádár Sándor kőművest úgy megverték, hogy eltört a bordája, belső sérüléseket szenvedett, és kitértek a fogai. Bár Lakosnak semmi köze nem volt Kádár Sándor megveréséhez, egy szentesi lap azt állította, hogy a „kőművesmester 1944. április 5-én ujjlenyomat-felvétel végett került fel Lakos Józsefhez. Az ujjlenyomat-felvétel elsőre nem sikerült. Erre Lakos utasítást adott, hogy csavarják ki a karját. Pribékjei megtették, és jó alaposan össze is rugdalták.” A cikk írója - aki később is rendszeresen támadta a nyomozót - még azt is tudni vélte: miután internálták, Lakos intézkedett, hogy verjék rokkontra a kőművesmestert.

Szentese 1944. október 8-án vonult be a szovjet hadsereg. Lakos önként jelentkezett a városparancsnokságon, ahol két szovjet tiszt hallgatta ki. Az akkor 31 éves detektívet kinevezték városi rendőrkapitánynak. Feladata volt többek között a rendőrség megszervezése, a fosztogatások megakadályozása, és a rend megőrzése. Lakos kinevezését a Csongrád megyei kommunisták nagy része ellenezte. Dadi Imre vezetésével addig áskálódtak, míg 1945. áprilisában le nem váltották,

majd májusban Mezőhegyesre nem internálták az egykori rendőrkapitányt. Később, a kiszagdák közbenjárására, szabadon engedték.

Tyúktolvajból politikus

Dadi Imrét - a hat elemi végzett kubikust - Szentesen leginkább tyúktolvajként emlegették a második világháború előtt. Már tizenkilenc évesen fél év börtönre ítélték csalás és okirathamisítás miatt. A szegény sorsú földmunkás a harmincas évek második felében kezdett el politizálni.

Dadit 1942-ben saját anyósa jelentette fel a Horthy-rendőrségen. Dadi Imre 1954 októberében tett vallomásaiban elmondta, hogy anyósa - aki ellenezte házasságát - feljelentette a szentesi rendőrségen baloldali magatartása miatt. Mivel hivatkozni tudott arra, hogy az asszony ezt bosszúból tette, rendőri felügyelet alá helyezték. Bár dokumentumokkal nem lehet bizonyítani, joggal feltételezhetjük, hogy a negyvenes évek első felében Dadi Imre a Horthy-rendőrség besúgója volt: információkat adott baloldali párttársairól. Tartótisztje - későbbi áldozata -, Lakos József pedig szentesi detektív volt. A kubikus-politikus karrierje 1944 végén egy csapásra felvált: a Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja lett, és a Magyar Kommunista Párt Csongrád megyei titkára.

A kommunistáknak hiába sikerült leváltatni, majd internáltatni Lakost, Dadi Imrének egyre kellemetlenebb lett, hogy van valaki, aki ismeri rendőrspicli és köztörvényes múltját. Feltehetően ezért tett meg mindent, hogy örökre elnémi a egykori tartótisztjét. A háború utáni zavaros hónapok kedveztek Dadi cselszövésének.

1946-ban, egy februári vasárnapon a kommunisták nagygyűlést szerveztek a szentesi színházterembe. Ahogy Lakos egyik gyilkosa, Izsák András fogalmazott: „Ott Dadi Imre egy túl baloldali jellegű beszédet tartott.” A „túl baloldali” szónoklat feltehetően a „sötétben bujkáló fasiszta reakció” elleni harcra buzdította a derék szentesi polgárokat. Bár a szovjetek figyelmeztették a kommunista vezetőt, hogy ne uszítson a volt rendőrkapitány ellen, Dadi Imre mindent megtett, hogy a kórházban fekvő Lakos Józsefből bűnbakot kreáljon. A rendezvényen nem ejtette ki egykori tartója nevét, a gyűlés végén azonban, amikor a hallgatóság kezdte elhagyni a helyiséget, még belekiabált a mikrofonba: „Ne kíméljétek a reakciót, még akkor sem, ha az a közkórházban is rejtőzik” - célozva az internálásból nemrég hazatért beteg Lakos Józsefre.

Dadi utasítást adott az R-gárdistáknak, hogy vezessék a kórház elé a gyűlésről kijövő tömeget, hatoljanak be az épületbe, és nyilvánosan verjék agyon Lakos Józsefet. „Ezzel mi meg is próbálkoztunk, de mire odaértünk a kórházhoz, nagyon leolvadt a tömeg, és ezért népítéletszerűen nem lehetett végrehajtani” - kesergett Izsák András, hogy a derék szentesieket jobban érdekelte a vasárnapi ebéd, mint a lincselés.

A nyilvános kudarc után a kommunista politikus arra utasította a szentesi R-gárda tagjait, hogy éjszakai terrorakcióként gyilkolják meg Lakos Józsefet. Az egykor szigorúan titkos dokumentumokból kiderült, hogy a rendőrség tudott a merénylet előkészületeiről. Sőt, a helyi újság szerkesztőjének az volt a feladata, hogy a gyilkosságot megelőzően cikkeivel Lakos József ellen uszítson, ellenszenvessé téve a helyi lakosok előtt.

„Patkányok” merénylete

Míg az egykori detektív a közkórház idegosztályán feküdt, addig a szentesi kommunisták első lépésként egy önmerényletet követtek el. 1946. február 22-én pénteken, a pártbizottság pincéjében, Dadi Imre kalapját keresztüllőtték, majd a sötétedés beálltával a kórház környékén több lövést adtak le. Dadi - hogy jól alakítsa az áldozat szerepét - hasra vetette magát a földön, majd zihálva, telefonon jelentette a rendőrségen, hogy a kórházból rálöttek, és szerinte csak Lakos lehetett. Vasárnap a Magyar Alföld című lap már egy „fasiszta banda garázdálkodásával” riogatta a városlakókat azzal a címmel, hogy Gyilkos merényletet kíséreltek meg Dadi Imre képviselő ellen.

„A választásokat megelőzően a mai napig számtalan fenyegető levéllel árasztottak el a szentesi fasiszták úgy látszik józan észre térni nem akaró maradványai - mondta Dadi Imre képviselő. - (...) Sosem képzeltem el, hogy leveleknél tovább merjenek menni ezek az inferiális patkányok [sic!], bár a választások előtt egyszer már megtámadtak, és le akartak ütni. (...) Végeredményben a merénylet meghiúsult. Csupán kalpom szenvedett súlyos sérüléseket. (...) Mindenki, aki a dolgozók érdekét őszintén szívén viseli, erre az aljas merényletre válaszul még inkább megfogadja, hogy addig fog dolgozni a reakció teljes kiirtásán, amíg csak egy hírmondója is lesz.” Dadi ezzel a gátlástalan nyilatkozatával folytatta az általa dirigált tragikomédiát.

Két héttel később - március 7-én éjjel - a szentesi R-gárda tagjai behatoltak a kórházba, és agyonlőtték a 33 éves Lakos Józsefet. Éjfél előtt négy álarcos gárdista nyitott be az ötös szobába. Az egyik beteget fölrázták, hogy megkérdezzék: hol a villanykapcsoló. Meglátták az alvó detektívet, akire Dóczy László egy bottal sújtott le, majd Dobronyai János belevágott egy kétélű tőrrel a már felriadt, földön fetregő Lakosba. „Ne bántsatok! János, az Istenért, ne bánts!” - kiáltozta a fiatalember, aki felismerte támadóit. Végül Izsák András két lövést adott le géppisztolyából: az első az áldozat máját ütötte át, a második a bal kulcscsontja alatt találta el. Az álarcos gyilkosok elmenekültek. Az ügyeletes ápolónő csak az eszelősen sikoltozó betegeket és egy vértócsában fekvő holttestet talált az ötös kórteremben.

Péter Gábor tanácsai

A gyilkosság miatt Dadit, valamint a fiatal gárdistákat őrizetbe vették. A Lakos-gyilkosság jelentékeny politikai vihart kavart a honi közéletben. „Lakos megölése a legsúlyosabb provokáció pártunk ellen, a demokrácia ellen. Ehhez a gyilkossághoz kommunistáknak is közük van, ilyen vagy olyan formában. Kommunista funkcionáriusok nézték és túrték, hogy a párt ellen támadó fegyvert adjunk a reakció kezébe” - vélekedett Kádár János a gyilkosság után néhány nappal az MKP szentesi szervezetének aktívaülésén. Ugyanezen a rendezvényen Révai József azt mondta, hogy „Lakost mindannyian kártékony

féregnek tartjuk. De van úgy, hogy egy férget hagyunk csúszni, mert nem érdekünk az eltiprása... Azzal vádolnak bennünket, hogy mi diktatúrára törekedünk itt is, külföldön is. Rágalmaznak minket, hogy terrorista uralmat akarunk."

A gyilkosok azonban hamarosan szabadultak, majd 1947 végén, illetve 1948 elején amnesztiában részesültek.

A Lakos-gyilkosság után Péter Gábor, az ÁVO akkori vezetője azt tanácsolta Dadinak, hogy települjön át Jugoszláviába, majd Csehszlovákiába. A hat elemit végzett politikus Párkányban a szlovák nyelvű Kommunalny Podnyk szerkesztője lett, majd Kassán a Csemadok kerületi titkára.

Az Állambiztonsági Levéltárban a V-93039-es aktában található az a levél, amit Dadi Imre - cirkalmas betűível - Rákosi Mátyásnak írt Csehszlovákiából. Az 1952 májusában kelt levelében arra kérte a pártvezért: engedje meg, hogy végre hazatérhessen Magyarországra. Rákosi Péter Gábortól kért tanácsot.

„A szentesi eset után előbb Jugoszláviába, később Szlovákiába került. Feltehető, hogy Jugoszláviában Titóék szervezték. Nem lehetetlen, hogy már 1944-ben a szentesi rendőrségen be lett szervezve. Elképzelhető, hogy hazajövetelének célja bizonyos feladat elvégzése."

„Javaslom hazaengedését, lefogását, kihallgatását, őrizetbe vételét. Már szentesi cselekedetével valószínűleg ártani akart a Pártnak" - áll Péter Gábor feljegyzésében.

Az ÁVH 1952 júliusában őrizetbe vette a már több éve száműzetésben élő politikust. Mivel a Horthy-rendőrség fizetett ügynöke volt, a bíróság nyolc év börtönbüntetésre ítélte, amiből négyet le is töltött. Később, az 1957 májusában megtartott perújítási tárgyaláson a Fővárosi Bíróság felmentette.

Az MSZMP KB-nak az egykori szentesi párttagok által írt névtelen levél hatására 1962-ben elindított belügyi vizsgálat megállapította: „A Lakos-féle gyilkosságban, bár büntetőjogilag ezért ma már felelősségre nem vonható, [Dadi Imre] erkölcsi felelőssége feltétlenül fennáll, főképpen azért, mert e cselekményével akkor nemcsak súlyos nehézségeket okozott a pártnak, hanem azért is, mert eleinte megpróbálta a pártvezetést dezinformálni, és elhallgatta saját felbujtói szerepét."

A Lakos-gyilkosságban betöltött dicstelen szerepe ellenére Köteles István alezredes a szigorúan titkos jelentésben a Minisztertanács elnökének Dadi teljes erkölcsi és politikai rehabilitációját javasolta. Ez meg is történt, ugyanis 1967-ben Lakos József gyilkosa átvehette a magyar pártállam egyik legmagasabb kitüntetését: a Szocialista Hazáért Érdemrendet.

Minden jog fenntartva © 2010 HETEK.HU Kft. Alapító-főszerkesztő: Németh Sándor - Kérdéseit, észrevételeit kérjük írja meg címünkre: hetek@hetek.hu. -

The photos contained in the AP photo service may not be published and redistributed without the prior written authority of the Associated Press. All Rights

Reserved. - Az AP fotószolgálat fotóit nem lehet leközölni vagy újrafelhasználni az AP előzetes írásbeli felhatalmazása nélkül! Copyright The Associated

Press - minden jog fenntartva!